

CZU: 37.015.3:159.942

DOI: <http://doi.org/10.5281/zenodo.4889053>

## INTELIGENȚA EMOȚIONALĂ ÎN CONTEXTUL INTELIGENȚELOR MULTIPLE

*Ionica-Luminița STOENICĂ*

*Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău*

Studiul nostru are ca scop evidențierea importanței inteligenței emoționale pe fondul raportării sale la inteligențele multiple. În acest context am elaborat un model al inteligențelor multiple, ordonat din perspectivă pedagogică. Modelul construit a reliefat relația dintre *intelligențele multiple* și *inteligenta emoțională*. În special, am avut în vedere resursele emoționale ale inteligenței interpersonale (sociale) și intrapersonale (introspective). *Perspectiva pedagogică* promovată a vizat relația specială existentă între inteligențele multiple și inteligența emoțională, pe de o parte, între toate tipurile de inteligență și teoriile învățării și metodologia instruirii, pe de altă parte.

**Cuvinte-cheie:** *intelligențe multiple, inteligență emoțională, perspectivă pedagogică, teoriile învățării, metodologia instruirii.*

### EMOTIONAL INTELLIGENCE WITHIN THE FRAMEWORK OF MULTIPLE INTELLIGENCES

Our study aims at highlighting the importance of emotional intelligence in relation to multiple intelligences. Therefore, we have designed a multiple intelligences model ordinated from a pedagogical perspective. At the current level, the elaborated model has evinced the relation between all *multiple intelligences* and *emotional intelligence*. We have particularly envisaged the emotional resources of interpersonal (social) intelligence and intrapersonal (introspective) intelligence. The *pedagogical perspective* put forward has regarded the special relation between multiple intelligences and emotional intelligence on the one hand and between all types of intelligence, the learning theories and the methodology of instruction on the other hand.

**Keywords:** *multiple intelligences, emotional intelligence, pedagogical perspective, learning theories, methodology of instruction.*

### Introducere

În acest studiu ne-am propus scopul de a evidenția importanța inteligenței emoționale pe fondul raportării sale la resursele cognitive și noncognitive ale inteligențelor multiple. În acest context am elaborat un model al inteligențelor multiple, ordonat din perspectivă pedagogică. La acest nivel am avut în vedere:

a) construcția modelului, plecând de la importanța psihologică și pedagogică a inteligenței verbale și a inteligenței logico-matematice;

b) poziționarea specială a inteligenței muzicale în calitate de capacitate generală și specială, valorificabilă la toate treptele și disciplinele de învățământ, în context organizat, *formal* și *nonformal*, dar și neorganizat, *informal*;

c) gruparea inteligențelor vizual-spațială, chinestezică și naturalistă pe coordonata capacităților generale și specifice, bazate pe valorificarea resurselor învățării prin acțiune și mișcare, utilă în diferite situații practice;

d) plasarea inteligențelor interpersonală și intrapersonală la baza modelului cu deschidere amplă, teoretică, metodologică și praxiologică spre inteligența emoțională.

Deschiderea inteligențelor multiple spre problematica inteligenței emoționale este realizată din perspectivă pedagogică. În acest sens evidențiem relațiile existente între teoriile multiple ale inteligenței și teoriile psihologice ale învățării, pe de o parte, între inteligențele multiple, susținute emoțional, și metodologia instruirii, pe de altă parte.

Inteligența emoțională valorifică, în mod special, resursele pe care le oferă inteligența interpersonală (socială) și intrapersonală, în contexte didactice și extradidactice, deschise spre toate celelalte inteligențe multiple.

### Modelul inteligențelor multiple din perspectivă pedagogică

În cadrul acestui *model*, perfecționat în timp, după cel inițiat în 1983, Gardner evidențiază faptul că „o inteligență trebuie să fie susceptibilă de a fi codificată într-un sistem de simboluri – un sistem cultural de sensuri care preia și transmite forme importante de informație” [1]. Acest sistem cultural „mediază calitatea educației pe căi de cunoaștere formale, care susțin capacitatea generală și specială de învățare pe o bază specifică proprie fiecărui tip de inteligență, care poate fi identificată și accentuată în cazul fiecărei personalități în procesul pedagogic și social de formare și dezvoltare – inteligența: muzicală, corporal-chinestezică, logico-matematică, lingvistică, spațială, interpersonală, naturalistă” [2, p.13, 16-27].

Tabel

## Modelul inteligențelor multiple ordonat din perspectivă pedagogică

<p style="text-align: center;"><b>Inteligența verbală</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială de receptare, asimilare și exprimare a informațiilor orale sau scrise</li> <li>– Atitudine cognitivă și afectiv-motivațională superioară față de lectură</li> <li>– Capacitate de explicare și interpretare conceptuală</li> <li>– Aptitudine discursivă, argumentativă și persuasivă</li> <li>– Capacitate de exprimare empatică, în contexte deschise</li> </ul>	<p style="text-align: center;"><b>Inteligența logico-matematică</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială de rezolvare de probleme, exprimate logico-matematic</li> <li>– Atitudine cognitivă superioară spre gândirea abstractă necesară pentru sesizarea și rezolvarea problemelor în context logico-matematic</li> <li>– Atitudine afectiv-motivațională pozitivă față de activitățile care implică experimentare științifică și situații-problemă</li> <li>– Aptitudine superioară necesară pentru sesizarea și rezolvarea problemelor complexe, contradictorii sau a situațiilor-problemă</li> </ul>	
<p style="text-align: center;"><b>Inteligența muzicală</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială pentru muzică vocală și instrumentală</li> <li>– Capacitate de receptare, asimilare și reproducere a melodiilor în contexte deschise</li> <li>– Capacitate specială de identificare a tiparelor, tonurilor și ritmurilor muzicale</li> <li>– Capacitate de înțelegere a structurii muzicale, bazate pe note, ritmuri etc.</li> </ul>		
<p style="text-align: center;"><b>Inteligența vizual-spațială</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială de învățare pe baza informațiilor obținute pe cale vizual-spațială</li> <li>– Atitudine afectiv-motivațională pozitivă pentru scris-citit (în context tipografic și informatic)</li> <li>– Capacitate de interpretare a hărților și graficelor</li> <li>– Capacitate de combinare a pieselor diferite care alcătuiesc un tot (<i>puzzle</i>)</li> <li>– Capacitate de recunoaștere a anumitor modele de prezentare vizual-spațială a informației</li> <li>– Aptitudine superioară pentru desen și arte plastice</li> </ul>	<p style="text-align: center;"><b>Inteligența corporal-chinestezică</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială de învățare în condiții de activitate bazată pe mișcare</li> <li>– Aptitudine generală și specială pentru dans și arte vizuale</li> <li>– Atitudine afectivă pozitivă pentru activități bazate pe confecționare și utilizare a unor obiecte</li> <li>– Capacitate de coordonare fizică superioară necesară în diferite activități de joc, învățare, muncă și creație</li> <li>– Capacitate de învățare prin acțiune cu obiectele, nu doar prin percepții auditive sau vizuale</li> </ul>	<p style="text-align: center;"><b>Inteligența naturalistă</b></p> <ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială de învățare pe bază de observare și experimentare</li> <li>– Atitudine pozitivă (cognitivă și noncognitivă) față de domeniul științelor naturii: botanică, zoologie, biologie, anatomie și fiziologie</li> <li>– Aptitudine superioară care angajează capacitatea de conceptualizare și clasificare logică a informației naturaliste (din domeniul științelor naturii)</li> <li>– Atitudine afectiv-motivațională superioară față de activitățile practice agricole, turistice, sportive, de explorare a mediului natural etc.</li> </ul>

Inteligența interpersonală	Inteligența intrapersonală
<ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială de învățare socială, în condiții comunitare, de grup și microgrup</li> <li>– Aptitudine superioară de comunicare verbală și nonverbală</li> <li>– Capacitate de reacție verbală și nonverbală optimă la situații sociale multiple</li> <li>– Capacitate de cultivare a unor relații sociale pozitive la nivel de grup și microgrup</li> <li>– Aptitudinea de negociere necesară pentru rezolvarea unor conflicte în condiții de grup și microgrup</li> </ul>	<ul style="list-style-type: none"> <li>– Capacitate generală și specială de învățare prin introspecție</li> <li>– Capacitate de identificare și analiză a propriilor caracteristici pozitive și negative, didactice și comportamentale</li> <li>– Capacitatea de analiză a teoriilor psihologice angajate în abordarea sinelui</li> <li>– Capacitatea de conștientizare a propriilor structuri cognitive și noncognitive</li> <li>– Capacitatea de autocultivare a motivației în contexte didactice și sociale (comunitare, culturale, civice, politice, spirituale etc.) complexe</li> </ul>

Sursa: H.Gardner. *Frames of mind. The Theory of multiple intelligence*. New York: Basic Books, 1983;  
H.Gardner. *Inteligențe multiple. Noi orizonturi*, trad. București: Sigma, 2015.

### Interpretarea pedagogică a modelului inteligențelor multiple

Inteligențele multiple sunt promovate de Gardner ca modele de abordare a personalității *educatului* (elevului), a resurselor de care dispune acesta, valorificabile în activitatea didactică și extradidactică. Ele nu se reduc la inteligența verbală și logico-matematică, evaluate prin teste în mod special în mediul școlar. Toate celelalte inteligențe multiple (muzicală, vizual-spațială, corporal-chinestezică, naturală, interpersonală / socială, intrapersonală), raportate la resursele cognitive generale ale inteligenței verbale și logico-matematică, oferă căi de învățare specifice, valorificabile din două perspective: a) pentru a eficientiza activitățile de instruire în clasă și în afara clasei; b) pentru a optimiza deciziile de orientare școlară și profesională din învățământul primar (în funcție de resursele speciale, naturale ale inteligenței muzicale, corporal-chinestezice și vizual-auditive) și cele ulterioare din învățământul secundar și superior, valabile inclusiv la nivel de consiliere (ghidare) în carieră.

La nivel pedagogic, Gardner promovează „o viziune alternativă, radical diferită asupra minții și care generează o viziune foarte diferită asupra școlii”, care „valorifică știința cogniției (*studiul minții*) și *neuropsihologia (studiul creierului)*” [2, p.13].

Resursele oferite de inteligențele multiple pot fi raportate la teoriile psihologice ale învățării de tip constructivist.

*Teoria psihologică a acțiunilor mintale* a lui Galperin evidențiază importanța învățării prin: a) mânăuirea obiectelor – vezi relația cu inteligența vizual-spațială și corporal-chinestezică, dar și cu inteligența naturală; b) limbaj extern – vezi relația cu inteligența verbală și cu inteligența interpersonală; c) limbaj intern – vezi relația cu inteligența verbală, cu inteligența logico-matematică și cu inteligența muzicală, dar mai ales cu inteligența intrapersonală. În toate situațiile, toate aceste tipuri de inteligență, deschise și spre inteligența emoțională, pot fi valorificate optim în funcție de vârsta psihologică și de stadiul atins în dezvoltare prin instruire, propriu fiecărei trepte școlare.

În această perspectivă, *teoria psihologică* a lui Galperin poate să devină un model pedagogic de instruire eficientă deschis spre resursele inteligențelor multiple, dacă la nivel de normativitate didactică: a) are în vedere faptul că „nu orice acțiune mintală este necesară, ci doar o acțiune mintală de o anumită valoare”, susținută de resursele unei / unor inteligențe multiple, dezvoltată / dezvoltate specific în funcție de vârstă și de experiența cognitivă acumulată; b) este avansată corect „ipoteza acțiunilor mintale autentice” raportată la trei obiective ale învățării care vizează *orientarea materială – orientarea verbală externă – orientarea verbală internă* [3, p.65, 64-78; 4, p.59, 60].

*Teoria psihologică a învățării* a lui J.S. Bruner, bazată pe *valorificarea structurilor cognitive* în context *sociocultural*, evidențiază faptul că învățarea poate fi eficientă dacă utilizează resursele optime de care dispune orice elev, raportabile la structura inteligențelor multiple. În această perspectivă, autorul vorbește de succesul instruirii care face apel la învățarea eficientă prin: a) *acțiuni concrete* cu obiectele, valorificând

resursele inteligenței naturaliste și ale inteligenței corporal-chinestezice; b) *imagini* (scheme, modele grafice etc.), valorificând resursele inteligenței vizual-spațiale, dar și ale inteligenței logico-matematice; c) *concepte*, simboluri, valorificând resursele inteligenței verbale, ale inteligenței logico-matematice, dar și ale inteligenței interpersonale și mai ales ale inteligenței intrapersonale.

În această perspectivă, J.S. Bruner avansează o metodologie a instruirii bazată pe trei căi de învățare eficientă (*acțională – iconică / prin imagini – simbolică, verbală / prin concepte*), în cadrul căreia „nu există o succesiune unică pentru toți elevii”, ci un model care tinde „spre o teorie a instruirii” construită curricular, centrată prioritar asupra unor obiective psihologice pe care noi astăzi le numim competențe [5, p.63, 64; 4, p.77-80].

La nivel de *teorie generală a instruirii* sau de *didactică generală* putem identifica următoarele corelații existente între categoriile principale de *metode didactice* și resursele proprii unor *inteligente multiple*, care susțin psihologic diferite căi de învățare / autoînvățare eficientă în clasă și în afara clasei [6,7]:

1) Metode de comunicare verbală (conversația euristică, dezbateră, asaltul de idei) – inteligența verbală; inteligența interpersonală;

2) Metode de comunicare cu sine – inteligența intrapersonală;

3) Metode de explorare directă (observația, experimentul) – inteligența naturalistă, inteligența vizual-spațială;

4) Metode de explorare indirectă a realității (demonstrația inductivă și deductivă, modelarea, problematizarea) – inteligența logico-matematică, inteligența verbală;

5) Metode bazate pe acțiune directă și indirectă (necesare la nivel de activități practice, educație estetică, educație fizică) – inteligența corporal-chinestezică, inteligența muzicală, inteligența vizual-spațială, inteligența logico-matematică.

### Deschiderea spre inteligența emoțională

Inteligentele multiple oferă „noi orizonturi” în zona relațiilor de interacțiune posibile și necesare între resursele cognitive și resursele socioafective ale învățării eficiente, organizată *formal* și *nonformal* în context școlar și extrașcolar, cu numeroase deschideri spre spațiul și timpul nemărginit al *educației informale*. În această perspectivă, cea mai largă și directă deschidere este cea oferită de inteligența interpersonală, apropiată de inteligența socială, care evidențiază importanța interacțiunilor sociale care susțin în plan cognitiv, dar mai ales noncognitiv, învățarea eficientă.

O deschidere specială spre *inteligența emoțională* este și cea oferită de inteligența intrapersonală, care probează capacitatea elevului de autocunoaștere a propriilor resurse cognitive, dar și noncognitive, afectiv-motivaționale, care îndeplinesc funcția importantă de dinamizare pozitivă a acțiunii de învățare/autoînvățare, integrată socioafectiv în activitatea de instruire / autoinstruire școlară și extrașcolară eficientă. În ultimă instanță, în realizarea unei activități eficiente, determinantă este „inteligența intrapersonală care permite individului să se înțeleagă pe sine și să lucreze cu sine” pe fondul îmbinării optime a unui „amalgam de componente *interpersonale* și *intrapersonale*” [2, p.27].

*Inteligența emoțională* poate valorifica pedagogic toate resursele psihologice ale inteligențelor multiple, necesare pentru proiectarea curriculară eficientă a oricărei activități de instruire, organizată formal și nonformal în cadrul procesului de învățământ. În această perspectivă, este construită ipoteza conform căreia „emoțiile pot fi inteligente”. Ea este probată în contextul practicii educației și a instruirii în măsura în care sunt respectate următoarele trei principii: a) principiul optimizării relației dintre IQ și inteligența emoțională; b) principiul valorificării resurselor inteligenței emoționale la nivel de „modalități de ridicare a moralului” celui ce învață eficient; c) principiul integrării depline a inteligenței emoționale în acea capacitate a personalității umane care exprimă „aptitudinea de a te stăpâni” [8, p.59-121; 4, p.147, 150-155].

**Competențele inteligenței emoționale** concentrează „un set de capacități” *generale* care vizează: 1) *Cunoașterea propriilor emoții* personale – „piatra de temelie a inteligenței personale”; 2) *Gestionarea emoțiilor* pentru echilibrarea permanentă a relațiilor cu mediul extern și intern; 3) *Motivarea de sine* care presupune „autocontrol emoțional focusat pe scopuri productive”; 4) *Recunoașterea emoțiilor celorlalți* (parteneri, colaboratori, adversari etc.) în condiții de empatie (pedagogică, în cazul profesorilor); 5) „Interacțiunea pozitivă cu ceilalți”, bazată pe resursele *inteligenței interpersonale (sociale)* și *intrapersonale* (în termenii *teoriei inteligențelor multiple* a lui H.Gardner).

La nivel de *curriculum*, Goleman propune o disciplină de învățământ – *Știința Sinelui*, care proiectează „ABC-ul educației emoționale”, în funcție de următoarele 13 *competențe-cheie ale inteligenței emoționale*

[8, p.360-361]: 1. *Conștientizarea de sine*; 2. *Luarea de decizii personale optime*; 3. *Controlarea sentimentelor prin „dialogul cu sine”*; 4. *Stăpânirea stresului prin metode de autorelaxare*; 5. *Empatia dezvoltată în sens pedagogic, în raport de elev*; 6. *Comunicarea care implică și capacitatea de a fi „un bun ascultător”*; 7. *Autodezvăluirea, necesară în raport de o anumită situație existentă sau creată*; 8. *Perspectiva, care implică identificarea sau elaborarea „unor tipare de viață emoțională”*; 9. *Acceptarea de sine marcată prin capacitatea de „a te vedea pe tine într-o lumină pozitivă”*; 10. *Răspunderea personală asumată la nivel de decizii care implică „asumarea sentimentelor”*; 11. *Afirmarea sentimentelor „fără mânie sau pasivitate”*; 12. *Cooperarea adaptată la „dinamica de grup”*; 13. *Rezolvarea conflictelor care înseamnă capacitatea de a învăța „cum să te confrunți cinstit cu alți copii, cu profesorii etc.” pentru ca toată lumea să fie învingătoare și mulțumită* [8, p.360-361].

### Concluzii

Studiul nostru evidențiază importanța inteligenței emoționale, care este raportată la teoria inteligențelor multiple. Modelul inteligențelor multiple, dezvoltat de Gardner, a fost reconstituit din perspectivă pedagogică. El fixează resursele psihologice ale învățării eficiente și ale orientării școlare și profesionale, valorificabile în context deschis.

Analiza pedagogică a inteligențelor multiple este realizată la nivelul raportării acestora la două teorii psihologice ale învățării (Galperin; Bruner) și la principalele categorii de metode didactice. Deschiderea spre inteligența emoțională permite fixarea principalelor *competențe generale*, aflate la baza construcției unui *curriculum pentru educația emoțională*.

### Referințe:

1. GARDNER, H. *Frames of Mind. The Theory of multiple intelligences*. New York: Basic Books, 1983.
2. GARDNER, H. *Inteligențe multiple. Noi orizonturi* / Traducere. București: Sigma, 2015.
3. GALPERIN, P. I. *Studii de psihologia învățării* / Traducere. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1975.
4. CRISTEA, S. *Teorii ale învățării. Modele de instruire*. București: Editura Didactică și Pedagogică-R.A., 2005.
5. BRUNER, J.S. *Pentru o teorie a instruirii* / Traducere. București: Editura Didactică și Pedagogică, 1970.
6. CERGHIT, I. *Metode de învățământ*. Ediția a IV-a, revăzută și adăugită. Iași: Polirom, 2006.
7. CRISTEA, S. *Concepte fundamentale în pedagogie*. Vol.10. *Metodologia instruirii în cadrul procesului de învățământ. Metode și tehnici didactice*. București: Didactica Publishing House, 2018.
8. GOLEMAN, D. *Inteligența emoțională* / Traducere. București: Curtea Veche, 2001.

### Date despre autor:

**Ionica-Luminița STOENICĂ**, doctorandă, Școala doctorală *Științe ale Educației*, Universitatea Pedagogică de Stat „Ion Creangă” din Chișinău.

**E-mail:** [luministastoenica@yahoo.com](mailto:luministastoenica@yahoo.com)

**ORCID:** 0000-0003-3474-5716

*Prezentat la 12.01.2021*